

1. SPOLOČNOSŤ A EKONOMIKA ZALOŽENÁ NA VZDELANÍ

1.1. HOSPODÁRSKA POLITIKA

Hospodárska politika vlády R. Fica je politikou bez vízie a bez perspektívy, politikou, ktorá síce zásadne nenarúša hospodársku politiku, ktorú zdedila po predchádzajúcej vláde, ale ani v nej nepokračuje. Vláda je pasívna, sústreďuje sa najmä na prerozdeľovanie zdrojov, ktoré zatiaľ stále rýchlo rastúca ekonomika produkuje a na vyvolávanie dojmu, že jej ide o ľudí, že v ich záujme „bojuje“ proti všetkým domnelým nepriateľom ľudu zodpovedným za rast cien – elektrárne, plynárne, obchodníci a podobne. Z hľadiska udržiavania popularity je táto politika zatiaľ veľmi úspešná, z hľadiska potrieb zabezpečenia dlhodobej konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a rastu kvality života ľudí je však kontraproduktívna.

V oblasti daní a odvodov došlo za posledné dva roky len k niektorým čiastkovým zmenám, ktoré systém zásadne nezmenili. Deficit verejných financií bol počas prvých dvoch rokov Ficovej vlády ďalej znižovaný, k čomu prispeli najmä prísne podmienky vstupu do eurozóny (maastrichtské kritériá). Deficit však klesal pomalšie, ako by ekonomika potrebovala a aj pomalšie, ako boli naše európske záväzky (Pakt rastu a stability). Rýchlo rastúca ekonomika pritom vytvára dobré podmienky pre pokles deficitu. Za veľmi negatívne považujeme rozhodovanie o použití verejných prostriedkov, priority sú určené zle a nevytvárajú podmienky na udržateľný vysoký rast ekonomiky v budúcnosti.

Okrem pomalého znižovania deficitu je mimoriadne znepokojujúce, že vláda pripravuje množstvo projektov, na ktoré nemá peniaze, a preto vymýšľa „kreatívne“ spôsoby ich financovania. Inak povedané, vláda vymýšľa ako stavať, ale neplatiť, resp. platby presunúť do budúcnosti. Ide znovu o znečistenie verejných financií. Počas obdobia, kedy sme boli vo vláde, sa podarilo nielen znížiť verejný dlh, ale aj vyčistiť verejné financie od množstva rôznych záväzkov, ktoré mali podobu dlhov v zdravotníctve, STV, železničiach, či štátnych záruk. Ficova vláda prišla k čistému, prestretému stolu, ktorý teraz nielen vyjedá, ale aj špiní. Tendencie vytvárať skryté dlhy opäť ožívajú v novej podobe. Prostredníctvom tzv. verejno-súkromných partnerstiev (PPP) sa idú stavať napríklad diaľnice, nová budova STV a SRo, hokejový a futbalový národný štadión. Na úver sa bude stavať systém elektronického mýta, nakupovať vojenské lietadlá, či budovať nová budova š.p. Letové prevádzkové služby. Takto vytvárané dlhy ministerstvo financií v rozpočte samozrejme neuvádza.

Od nástupu vlády R. Fica sa na Slovensku zhoršuje podnikateľské prostredie. Je to zlá správa pre všetkých občanov, aj pre celú krajinu. Je to stav, ktorý ohrozuje úspech Slovenska do budúcnosti, ktorý ohrozuje rast životnej úrovne a kvality života ľudí. Najmä preto považujeme zlepšovanie podnikateľského prostredia za jednu z našich priorít. Najväčšie slabiny vidíme v nedostatočnej vymožitelnosti práva, nízkej efektívnosti verejnej správy, vysokej miere byrokracie, regulácie, korupcie a klientelizmu. Problémom je tiež nedostatočne rozvinutý kapitálový trh.

Po roku 2006 vláda R. Fica nepokračovala v realizácii rozvoja spoločnosti a ekonomiky založenej na vzdelaní – v programe Minerva. Na základe tlaku z Bruselu vypracovalo ministerstvo financií program Slovensko 21, ktorý prevzal niektoré z cieľov a nástrojov programu Minerva. Problémom tohto programu je však absencia vôle presadzovať ho a jeho formálny charakter. Svedčí o tom najmä to, že jeho zväčša správne deklarované ciele a nástroje sú v rozpore s konkrétnymi krokmi vlády, a tiež nedostatočná podpora rozvoja znalostnej ekonomiky zo štátneho rozpočtu.

SDKÚ – DS presadzuje takú **hospodársku politiku, ktorá vytvorí predpoklady pre vysoký a udržateľný ekonomický rast** v podmienkach zostrujúcej sa globálnej konkurencie. Takýto rast nie je samoučelný a nie je konečným cieľom, je však nevyhnutným **prostriedkom na zlepšovanie kvality života občanov** Slovenska, na rast životnej úrovne a zamestnanosti, na vyrovnávanie regionálnych rozdielov, ako aj na riešenie iných naliehavých problémov.

Hospodársku politiku chceme zakladať najmä na **princípoch ekonomickej slobody, konkurencie a rovnosti šancí, ale aj na takej solidarite**, ktorá nevedie k závislosti a zneužívaniu, ale je založená na dostatočnej pomoci tým, ktorí sú objektívne znevýhodnení a nemôžu si pomôcť sami. Cieľom SDKÚ-DS je politikou založenou na týchto princípoch premeniť Slovensko na modernú, vyspelú krajinu, ktorá nadväzuje na pozitívne hodnoty a tradície, ale je aj otvorená novým skúsenostiam a riešeniam overeným v iných, úspešných krajinách. Nechceme kopírovať sociálno-ekonomický model žiadnej inej krajiny, najväčšiu inšpiráciu však vidíme v krajinách ako je Írsko alebo Estónsko, ale v niektorých oblastiach aj v iných krajinách (napr. Dánsko v oblasti podnikateľského prostredia a pružnosti trhu práce alebo Fínsko v oblasti školstva a vzdelávania).

Považujeme za kľúčové vytvárať podmienky na zvyšovanie kvality života ľudí. Chceme budovať **štíhly, ale moderný štát**, ktorý poskytuje ľuďom kvalitné služby. Ďalšie znižovanie prerozdelenia a daňového zaťaženia podmieňujeme urobením poriadku vo verejnej správe tak, aby zoštíhľovanie štátu nemalo za dôsledok horšie služby pre ľudí, horšie fungovanie inštitúcií, ani obmedzenie investícií nevyhnutných pre úspešnú budúcnosť, najmä do infraštruktúry, vzdelania, vedy a výskumu.

Za priority považujeme:

Štíhly, ale efektívny a moderný štát

Ďalšie mierne znižovanie miery prerozdelenia na úroveň 30 – 32% HDP

Ďalšie znižovanie daňového zaťaženia na úroveň okolo 25 – 27% HDP

Efektívna, moderná a výkonná verejná správa, efektívna zamestnanosť, zvýšenie kvality služieb poskytovaných verejnou správou

Zodpovedná hospodárska politika založená na dlhodobej fiškálnej udržateľnosti

Zlepšovanie podnikateľského prostredia

Zásadné zlepšenie vymožitelnosti práva

Zníženie administratívy a byrokratickej záťaže

Zvýšenie transparentnosti a boj proti korupcii

Spoločnosť a ekonomika založená na vzdelaní

Vzdelanie, veda, výskum, informatizácia, rozvoj ľudských zdrojov

Vo vzťahu k Európskej únii budeme podporovať všetky opatrenia, ktoré urýchľujú vytváranie a liberalizáciu jednotného európskeho trhu, budeme však proti nárastu európskej regulácie a byrokracie. Sme jednoznačne za zachovanie suverenity členských krajín v oblasti hospodárskej a sociálnej politiky všade tam, kde to jasne a jednoznačne neprotirečí potrebám spoločného európskeho trhu. Plne však budeme podporovať politiky a nástroje EÚ a EK, ktorými tieto inštitúcie prispievajú k dlhodobej udržateľnosti verejných financií a k zodpovednej hospodárskej politike v jednotlivých členských štátoch EÚ (napr. Pakt rastu a stability).

Počas opozičného pôsobenia sa SDKÚ-DS snaží a naďalej bude snažiť minimalizovať negatívne dôsledky vládnej politiky na obmedzovanie konkurencieschopnosti a zároveň bude prekladať alternatívy voči vládnej politike a pripravovať program na presadenie potrebných zmien.

1.1.1. Dane a odvody

Udržanie **efektívneho, jednoduchého a neutrálneho daňového systému** je našou prioritou. Daňová reforma, ktorú sme uskutočnili v predchádzajúcom období, mu takúto podobu dala a dnes sa jasne a zreteľne ukazujú jeho dobré výsledky, a to nielen pre príjmy verejných financií, ale aj na zlepšenie podnikateľského prostredia a zvyšovania zamestnanosti.

Vďaka reformám, najmä daňovej, dosahuje Slovenská republika nad očakávanie pozitívny vývoj daňových príjmov. To umožňuje uvažovať o ďalšom postupnom miernom znižovaní daňového a odvodového zaťaženia. SDKÚ-DS bude presadzovať **znižovanie priamych daní** (rovnej dane) o jedno percento ročne, na úroveň 15 percent. Pokles dane z príjmu chceme v rozpočte čiastočne kompenzovať miernym rastom majetkových daní, a tiež z výnosu nových, energetických daní tak, aby ďalej mierne klesala miera daňového zaťaženia.

Premenou daňovej správy na tzv. Finančný úrad, **zjednotením výberu daní a odvodov** chceme zvýšiť efektívnosť ich výberu, a tým nielen ušetriť verejné zdroje, ale najmä zlepšiť služby obyvateľom a všetkým klientom. Navrhujeme **zoštíhliť daňovú správu**, zjednodušiť jej štruktúru a znížiť počet stupňov jej riadenia; namiesto dnešných 102 by malo byť daňových úradov iba 9, zrušiť navrhujeme krajské daňové úrady ako nepotrebný stupeň riadenia, pričom všetky pracoviská daňových úradov by zostali zachované, zmenila by sa však ich náplň práce a slúžili by občanom, daňovníkom ako poradenské centrá.

Je potrebné zavŕšiť už začatý proces zjednotenia výberu daní a poplatkov zavedením jednotného vymeriavacieho základu a ročného zúčtovania daní z príjmov a všetkých odvodov. Odvody zamestnávateľa chceme presunúť na zamestnanca a navrhujeme, aby sa cena práce transformovala na hrubú mzdu zamestnanca, ktorú má (zamestnanec) na svojej výplatnej páske. Navrhujeme vytvorenie automatizovaného systému, ktorý neumožní chybné platby zamestnávateľov za svojich zamestnancov. Vytvorí sa tak podmienky na ďalšie znižovanie daní a odvodov.

Chceme uskutočniť audit existujúcich výnimiek a odpočítateľných položiek v daňovom systéme, na základe čoho navrhujeme **ďalšie zjednodušenie daňového systému**. To umožní aj znížiť sadzbu dane z príjmu na cieľových 15% bez zníženia výnosu tejto dane.

Presadzujeme tiež zásadné **zjednodušenie daňových priznaní a výkazov**. Navrhujeme systém jednoznačného, relevantného a včasného výkladu zákonov, ktoré sa týkajú daňových a odvodových povinností a zverejnenie tohto výkladu na internete.

Považujeme za dôležité zvyšovať motiváciu ľudí byť aktívnymi a pracovať. V tejto súvislosti navrhujeme **zavedenie daňového bonusu**, teda negatívnej dane z príjmu fyzických osôb pre zamestnancov a živnostníkov. Nárok na doplatok zo štátneho rozpočtu (negatívna daň) by mali tí zamestnanci a živnostníci, ktorých ročný príjem je nižší ako nezdaniteľná časť základu dane, a ktorí si tak pri dnešnom systéme nemôžu uplatniť celú nezdaniteľnú časť základu dane. Okrem toho navrhujeme **zvýšiť sumu nezdaniteľného základu** na 6 násobok priemernej mzdy (o 18 000 Sk) a **každoročne ju valorizovať** nie o infláciu ako doteraz, ale

priamo úmerne k rastu priemernej mzdy. Tým by sa zabezpečilo, aby pri raste reálnych miezd nedochádzalo k skrytému rastu zdanenia najmä u nízko a stredne príjmových skupín obyvateľstva.

Presadzujeme **zrušenie koncesionárskych poplatkov** a ich nahradenie priamym financovaním zo štátneho rozpočtu, pričom zákonom by bola daná výška tohto štátneho príspevku pre verejnoprávne médiá ako pevný percentuálny podiel z výdavkov štátneho rozpočtu. Tým by bola zabezpečená finančná nezávislosť od vlády a parlamentu. Navrhujeme tiež zrušenie povinných poplatkov do Recyklačného fondu a povinných odvodov z autorských honorárov umeleckým fondom.

1.1.2. Verejné financie

Zodpovednú rozpočtovú politiku, znižovanie deficitu a smerovanie k vyrovnanému rozpočtu považujeme za základný predpoklad pre úspešný ekonomický vývoj a to aj v súvislosti so zodpovednosťou za riešenie dôsledkov starnutia obyvateľstva. Vo väzbe na to vypracujeme a budeme presadzovať **ústavný zákon o vyrovnanom rozpočte.**

Skvalitníme a budeme dôslednejšie trvať na **efektívnom využívaní programového rozpočtovania**; chceme dokončiť systém verejného výkazníctva a účtovníctva s využitím medzinárodných štandardov – týmito krokmi by sa dokončila naštartovaná reforma verejných financií. Zvýšiť je potrebné zrozumiteľnosť a názornosť obsahu štátneho rozpočtu a verejných rozpočtov, čím sa zatraktívni a priblíži tento dokument väčšiemu množstvu občanov, ktorí o to budú mať záujem. Tým by sa zvýšila aj účasť a kontrola verejnosti v procese programového rozpočtovania.

Navrhujeme mechanizmy, ktoré **zabránia prijímaniu zákonov s nekrytými rozpočtovými dôsledkami**, čím by sa zamedzilo neopodstatnenému rastu verejných výdavkov. Navrhujeme, aby sa kritériá európskeho Paktu rastu a stability stali súčasťou zákona o rozpočtových pravidlách. Navrhujeme úpravu rokovacieho poriadku NR SR tak, aby každý pozmeňujúci alebo dopĺňujúci návrh obsahoval informáciu o vplyve na verejné financie. Budeme presadzovať pravidlá o výdavkových stropoch, ktoré by sa nemali prekročiť ani v tom prípade, že vývoj verejných financií bude lepší, ako to predpokladal zákon o štátnom rozpočte. Navrhujeme ustanovenie, podľa ktorého sa úspora v položke dlhová služba nebude môcť použiť na zvýšenie výdavkov.

Do parlamentu predložíme návrh ústavného **zákona na ochranu vkladov a percenta príspevkov v 2. pilieri dôchodkového zabezpečenia**, ktorý zároveň určí, že príjmy z privatizácie sa budú môcť použiť iba na krytie nákladov spojených s dôchodkovou reformou (*pozri 3.1.5. Dôchodkový a odvodový systém*).

Podporujeme pokračujúci proces decentralizácie verejnej správy; preto chceme v oblasti fiškálnej decentralizácie doladiť pravidlá rozdeľovania daňového výnosu medzi obce, mestá a samosprávne kraje tak, aby viac zohľadňovali rozdiely napr. v nárokoch na kúrenie a na údržbu miestnych komunikácií nielen vzhľadom na klimatické podmienky, ale aj na obhospodarovanú dĺžku týchto komunikácií. Zároveň považujeme za dôležité udržať prehľadnosť a relatívnu jednoduchosť pravidiel. Presadzujeme zvýšenie podielu miestnych daní na daňových príjmoch obcí zavedením trhového oceňovania nehnuteľností. Vytvorila sa tým podmienky pre znižovanie dane z príjmu a zrušenie Environmentálneho fondu.

Chceme naďalej skvalitňovať prácu Agentúry na riadenie dlhu a likvidity a Štátnej pokladnice – obe tieto inštitúcie výraznou mierou prispeli k zlepšeniu v procese riadenia verejných financií. Aj naďalej budeme presadzovať politiku neposkytovania nových štátnych záruk za úvery.

Doterajšie skúsenosti z používania zdrojov Európskej únie využijeme tak, aby sa celý systém zjednodušil, spružnil, a tým sa uľahčí a urýchli čerpanie prostriedkov z fondov EÚ, pričom chceme zvýšiť prehľadnosť, a teda znížiť riziko zneužívania týchto zdrojov.

Presadzujeme uskutočnenie dôslednej **pasportizácie majetku štátu a navrhujeme systém správy majetku štátu**, ktorý zvýši efektívnosť a transparentnosť. Vytvoríme pravidlá, ktoré zefektívnia fungovanie podnikov s majetkovou účasťou štátu a tzv. verejnoprávnych inštitúcií, vrátane nástrojov na zabezpečenie finančnej disciplíny a sankcií pri jej nedodržiavaní.

Navrhujeme zrušenie Fondu národného majetku.

Naďalej budeme podporovať nezávislé postavenie Národnej banky Slovenska; zodpovedná makroekonomická politika sa totiž musí opierať o vyváženú spoluprácu vlády a NBS.

1.1.3. Podnikateľské prostredie, rozvoj domáceho podnikania a inovácií

V spolupráci so zamestnávateľskými organizáciami pripravíme a presadíme **system posudzovania vplyvov na podnikateľské prostredie** tak, aby súčasťou každého pripravovaného zákona (alebo iného regulačného nástroja) bola čo najpresnejšia analýza jeho dosahu na podnikateľské prostredie. Osobitne by sa mali posudzovať vplyvy legislatívnych rozhodnutí (a iných regulačných nástrojov) na oblasť podnikania s informačnými technológiami, ako aj dopady legislatívnych zmien na zavádzanie informačných technológií v štátnej správe. Podrobnému auditu podrobíme nielen novú, ale aj existujúcu legislatívu a inú reguláciu. Zaväzujeme sa znižovať administratívne a regulačné zaťaženie podnikania.

Navrhujeme **redukciu tých komôr, kde povinné členstvo obmedzuje vstup do podnikania, bráni konkurencii** – zníži sa tým miera korporativizmu, aj reštriktívnej regulácie v podnikateľskom prostredí.

Budeme presadzovať postupné **znižovanie stimulov pre dôležitých investorov a prísne dodržiavanie pravidiel pre ich poskytovanie**. Stimuly by sa postupne mali obmedzovať len na tých investorov, ktorí vytvárajú pracovné miesta v najmenej rozvinutých regiónoch Slovenska. Podporu podnikania chceme realizovať striktnie tak, aby sa nenarúšala férová súťaž a podnikateľské prostredie.

Naopak, **zvýšime mieru a intenzitu pomoci malému a strednému podnikaniu**. Podporíme predovšetkým nepriame formy pomoci cez školenia, vzdelávanie, zvyšovanie kapacity tohto sektora na využívanie európskych, cezhraničných a domácich programov, fondov rizikového kapitálu, grantových schém, pomoc pri identifikácii priorít, pri príprave regionálnych projektov a pod. Zodpovednosťou vlády v tejto oblasti musí byť zlepšenie koordinácie podporných programov a inštitúcií.

Budeme naďalej podporovať **konkurenčné prostredie v tzv. sieťových odvetviach**, pretože konkurencia je jediná účinná cesta skvalitňovania služieb v energetike, poštových službách,

telekomunikáciách a plynárenstve pre zákazníka, zníži sa tým moc dominantných hráčov. Konkurencia je najúčinnějšía cesta priaznivej cenovej politiky pre zákazníka v týchto odvetviach.

Presadzujeme **zníženie administratívnej záťaže nielen na pôde parlamentu, ale aj pri rokovaníach v EÚ a vo vzťahu so samosprávami**. Zníženie informačných povinností podnikateľov voči verejnej správe a zjednodušenie rôznych povolovacích konaní. Chceme zriadiť jednotné kontaktné miesta tak, aby si podnikatelia mohli vybaviť svoje povinnosti voči orgánom verejnej správy na jednom mieste. V tejto súvislosti tiež presadzujeme zavedenie unikátneho registračného čísla pre podnikateľské subjekty, čo zníži byrokráciu a zjednoduší život podnikateľom a vytvorí podmienky pre zavedenie e-governmentu (*pozri 1.3. Informačné a komunikačné technológie*).

Budeme presadzovať jednoznačné vymedzenie pojmu verejný záujem a pravidiel jeho používania pri vyvlastňovaní súkromného majetku.

Základným predpokladom zdravého a dlhodobého rastu ekonomiky nie sú sektorové, plánovacie a intervenčné politiky, ale dôsledné vytváranie priaznivého podnikateľského prostredia, v ktorom štát podporuje a chráni hospodársku súťaž, vytvára pre ňu jasné pravidlá, zabezpečuje ich dodržiavanie a zároveň minimalizuje administratívne prekážky a požiadavky smerom k podnikateľom.

Na to, aby bolo Slovensko dlhodobo úspešné, potrebujeme zaviesť **ucelený inovačný systém**. Jeho súčasťou by malo byť vytvorenie kvalitnej národnej agentúry na podporu inovácií, transformáciou agentúr NADSME a SARIO. Okrem iného bude zodpovedná za efektívnu verejnú finančnú podporu inovácií a vytváranie motivačných nástrojov na zvýšenie súkromných investícií do inovácií. Okrem toho bude nevyhnutné zaviesť nástroje, vrátane finančných, na podporu vzniku spoločných vzdelávacích, výskumných a vývojových aktivít súkromnej a akademickej sféry.

Nevyhnutným predpokladom dlhodobého rozvoja ekonomiky a najmä inovatívnych malých a stredných podnikov je výrazné zlepšenie ich prístupu ku kapitálovému trhu a k nebankovým finančným zdrojom vo všeobecnosti. Vládna politika preto musí vytvoriť vhodné podmienky pre rozvoj rizikového kapitálu a prístupu slovenských firiem k akciovému trhu, ktorý je v súčasnosti nedostatočný. Podstatný je **efektívny prístup slovenských firiem ku kapitálovému trhu**, a nie to, kde sa bude tento trh nachádzať. Preto sa budeme usilovať o strategické partnerstvo regionálnych búr (Bratislava, Viedeň, Budapešť, Praha, Varšava). Tým sa slovenský kapitálový trh včlení do európskeho, a inovatívnym malým a stredným podnikateľom sa tým zväčší prístup ku kapitálovému trhu, rizikovému kapitálu a nebankovým finančným zdrojom.

Zodpovednosť za rozvoj podnikateľského prostredia, ako aj podporu investícií a inovácií navrhujeme presunúť z ministerstva hospodárstva (ktorého zrušenie navrhujeme, *pozri 2.1.2. Štátna správa*) na ministerstvo financií. Za dôležité považujeme inštitucionálne aj personálne posilnenie hodnotenia vplyvu legislatívy a regulácie na podnikateľské prostredie.

Chceme uskutočniť **audit európskych smerníc** a tieto implementovať tak, aby sa minimalizovali negatívne dopady na podnikateľské prostredie.

Zmeniť by sa mala **filozofia prideľovania povolení a licencií** tak, aby sa buď zrušili, alebo zmenili na ohlásenia alebo sa stali nárokovateľnými za splnenia presne stanovených a kontrolovateľných kritérií. Zjednodušiť treba tiež povoľovacie konania pre výkon podnikania podľa živnostenského zákona, maximum tzv. remeselných, viazaných a koncesovaných živností chceme preniesť do kategórie voľných živností.

Zjednodušenie kontaktu občanov, vrátane podnikateľov s verejnými inštitúciami, vytvorenie podmienok na internetovú komunikáciu a zrušenie paralelných požiadaviek na tie isté informácie od viacerých verejných inštitúcií považujeme za základ zlepšenia služieb štátu pre občana.

Za kľúčový predpoklad zlepšenia podnikateľského prostredia považujeme **zlepšenie vymožitelnosti práva** (*pozri 2.2.1.*) a **boj proti korupcii** (*pozri 2.3.*).

1.2. VZDELÁVANIE

1.2.1. Základné a stredné školstvo

Po zmenách, ktorými prešla slovenská spoločnosť v rokoch 2000 až 2006, a v súvislosti s globálnym smerovaním ku spoločnosti založenej na vzdelaní sa zdalo samozrejmé, že prioritou vlády bude oblasť výchovy a vzdelávania. Pretože začiatok milénia jasne ukázal, že práve vzdelávanie, výchova, dobré školy sú tým, čo Slovensku zabezpečí konkurencieschopnosť a úspech nielen dnes, ale najmä v budúcnosti.

Súčasná vláda však koná inak. Veľké reči o reforme sa v praxi premieňajú na pravý opak. Nový školský zákon v skutočnosti konzervuje a v mnohom aj zhoršuje doterajšie pravidlá, reguluje a šnuruje procesy. Z obsahovej reformy ostalo hektické fabrikovanie formálnych dokumentov. Na skutočnú redukciu povinného obsahu sa nenašla odvaha a konsenzus, preto neostáva priestor na deklarovanú slobodu a tvorivosť. Úplne v úzadí ostalo to najdôležitejšie: zastarané formy vyučovania a príprava budúcich pedagógov. Učitelia nedostali slobodu, ale balík povinností, na ktoré ich nik nepripravil. Predovšetkým však nedostali peniaze. Kým priemerná mzda učiteľov v roku 2005 dosiahla priemer NH, v roku 2007 bola nižšia. Pripravované pravidlá odmeňovania nič nezmenia, pretože rozdeľovať sa bude starý balík. Európske fondy sa používajú nie navyše, ale namiesto toho, čo by mal a mohol financovať štát. Štátny rozpočet svedčí o tom, že vzdelanie nie je pre túto vládu prioritou, ale popoluškou. Na jednej strane sa hovorí o podpore vstupu zamestnávateľov do odborného vzdelávania, na druhej strane sa súkromní zriaďovatelia stávajú terčom politických útokov a ich podmienky sa sústavne zhoršujú.

Dnes je zrejmé, že snaha o skutočnú reformu narazí po prebiehajúcej pseudoreforme na nechť a nedôveru. Na jednej strane bude potrebné kompetentným a empatickým pôsobením získať si dôveru učiteľskej verejnosti. Na druhej strane bude potrebné pozitívne sa odlišiť v zásadných okolnostiach. Sú nimi financie, čas a zjavné úsilie o získanie konsenzu.

SDKÚ – DS vidí tri kľúčové oblasti, v ktorých je potrebné dosiahnuť zásadnú zmenu oproti dnešnému stavu. Ide o **vyrovnávanie šancí na úspech** tak, aby školský systém odstraňoval nerovnosti a ponúkal rovnosť šancí, nové **flexibilné, tvorivé a humanistické metódy výchovy a vzdelávania** tak, aby naši žiaci a študenti nezaostávali za vyspelými krajinami, ale naopak, aby sme ich dobiehali a, napokon, je to **zvýšenie kvality učiteľov, ich motivácie a spoločenského uznania**.

1.2.1.1. Vyrovnávanie šancí na úspech

Slovenský školský systém **neodstraňuje, ale naopak posilňuje nerovnosti** dané sociálnym zázemím detí. Rovnako nadané deti nemajú rovnakú šancu na úspech v škole, ak pochádzajú z odlišného prostredia. Pritom školské systémy, ktorým sa darí nerovnosti šancí vyrovnávať, patria k najúspešnejším. Nejde teda len o šance pre sociálne slabších, ale aj o konkurencieschopnosť a efektívnosť celého systému vzdelávania.

Na to, **aby náš školský systém neprehľboval, ale naopak vyrovnával šance detí z rôznych prostredí, presadzujeme:**

Povinný posledný ročník materskej školy pre deti od 5 rokov.
Predĺženie povinnej školskej dochádzky do 18 rokov.

Povinné minimum aktivít v športe, umení a iných činnostiach rozvíjajúcich talent a nadanie a povzbudzujúcich seberealizáciu, zabezpečované školou ako súčasť „garantovaného vzdelávacieho balíka“. Financovanie týchto aktivít by mal zabezpečiť štát cez normatív na žiaka. Ide o transformáciu systému „vzdelávacích“ poukazov na obligatórny systém, v ktorom:

- prvotným prijímateľom financií je škola
- aktivity sú súčasťou školského vzdelávacieho programu – zabezpečí sa tak jednak kontinuita a jednak sa stanú ďalším prvkom odlišnosti a konkurencie medzi školami
- poskytovateľ má na svoju činnosť akreditáciu, alebo patrí do siete škôl a školských zariadení

Sprístupnenie osvojenia si kľúčových kompetencií každému – žiakom menej aj viac nadaným, žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a aj tým, ktorí potrebujú druhú šancu vo vzdelávaní

Predčasné delenie detí podľa nadania neobmedzovať kvótami, ale na základe štandardizovaných, objektívnych a validných meraní. Rozvoj talentu a nadania vo vyššej miere ako dnes podporovať formou mimoškolskej a metaškolskej činnosti (napr. olympiády, iné súťaže, flexibilné učebné plány, rozširovacie programy, individuálny prístup).

Odstraňovanie predčasnej vnútornej diferenciacie v rámci školy a tiež skorých rozhodnutí o budúcej orientácii – napríklad spájaním odborných škôl a gymnázií

Zavedenie systémovej diagnostiky, screeningu a terapie porúch učenia a správania už v predškolskom veku. Umiestnenie detí do špeciálnych škôl len v prípadoch, ak iné riešenie nie je možné a nie je na prospech dieťaťa; individuálny prístup nesmie znamenať exklúziu ani izoláciu. Zaradenie medzi deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami aj tie, ktoré sú handicapované kultúrnou a jazykovou odlišnosťou, zavedenie tranzitívnych tried ako prípravu na integráciu.

Za dôležité považujeme vytvorenie dobrých podmienok na **integráciu handicapovaných detí a detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**. Nestačí znížiť maximum žiakov v triede o 2 na jedného takéhoto žiaka. Treba stanoviť pravidlá podľa miery postihnutia, prítomnosti asistenta apod. Nevyhnutnou podmienkou je aj tréning učiteľov na individuálnu integráciu, a tiež dostupnosť špeciálno-pedagogického poradcu a lepšie možnosti pre prácu asistentov integrovaných žiakov. Pri tvorbe učebných a testovacích materiálov považujeme za potrebné zohľadňovať množiace sa typy dysfunkcií (napr. dysgrafia, dyslexia atď.).

Presadzujeme hodnotenie žiakov, učiteľov a školy aj podľa relatívnych kritérií, vzhľadom na individuálny pokrok žiaka a na prínos učiteľa a školy k úrovni výsledkov vzdelávania. Vychádzať by sa pri tom malo z metodiky porovnávania očakávaní s reálnymi výsledkami, zavedenej v meraniach PISA.

Budeme presadzovať nielen vytvorenie štandardov pre jednotlivé ročníky, ale aj profilu absolventov jednotlivých stupňov vzdelania. Takýto profil absolventa by bol zárukou, že bez ohľadu na obsah absolvovaného programu absolvent dosahuje konkrétnu mieru spoločných kompetencií porovnateľnú s absolventmi iných programov v rovnakom stupni vzdelávania.

Chceme presadiť **zavedenie angličtiny ako prvého povinného cudzieho jazyka**.

Za dôležité považujeme **zvýšenie pružnosti vzdelávacieho systému**, najmä umožnením prechodu z jedného programu do iného bez časových strát a duplicit, umožnením (napr. diferenčnými skúškami) skrátených foriem absolvovania jednotlivých programov, uznávaním neformálneho vzdelania, podporou programov „druhej šance“.

Chceme stimulovať školy k aktívnemu využitiu ich materiálnych a personálnych možností, k tomu, aby mimovzdelávacie rozvojové aktivity akreditované v ich kurikulumoch ponúkali aj širšej verejnosti, napr. tým, že by prostriedky z aktivít v režime „**otvorenej školy**“ ostali na ich vlastných účtoch. V normatívoch presadzujeme zohľadňovanie aktivity školy v režime „otvorenej školy“ – oceniť a motivovať tak vyššiu mieru využitia školskej infraštruktúry

1.2.1.2. Tvorivé, flexibilné a humanistické metódy výchovy a vzdelávania

Slovenskí žiaci zaostávajú v medzinárodných porovnávaníach v kľúčových kompetenciách. Pritom pre orientáciu a úspech sú a budú kompetencie omnoho viac, než len vedomosti. Prebiehajúce zmeny v školstve sa zaoberajú obsahom – aj to neúčinne. Ale efektívnosť vzdelávania zásadným spôsobom závisí od jeho foriem. Súčasný vzdelávací systém nepripravuje takých absolventov, akých už dnes potrebuje trh práce. A nožnice medzi potrebami trhu práce a kvalifikáciou absolventov škôl sa roztvárajú.

Za podstatné považujeme **definovať kľúčové kompetencie a integrovať ich do štátneho kurikula**; na jeho tvorbu zostaviť kurikulárnu radu zloženú predovšetkým zo schopných, ochotných a nekonformných učiteľov. Úprava obsahu učiva by sa mala robiť nie jeho mechanickou redukciou, ale v súlade s cieľmi jednotlivých stupňov vzdelávania, s aktuálnym stavom poznania v jednotlivých vzdelávacích oblastiach a so stupňom rozvoja pedagogických technológií. Bude potrebné opustiť rigidnú predstavu o „predmetovom vzdelávaní“ a upustiť od povinných 45 minútových hodín, minimálnu dotáciu stanovovať na ročnej, nie na týždennej báze. Tvorba školských vzdelávacích programov nesmie byť obmedzovaná administratívnymi bariérami, ktoré bránia flexibilitě.

Frontálny prístup vo vyučovaní chceme nahradiť modernými, diferencovanými formami; vo voľbe metód a pedagogických postupov dať slobodu a zodpovednosť školám. Za dôležité považujeme podporovať – aj finančnými nástrojmi – **nové metódy a stratégie výchovy a vzdelávania**: možnosť výberu; prechod od pasivity k tvorivému a samostatnému riešeniu úloh; rozvíjanie komunikatívnych zručností; rozvoj analytického myslenia a myslenia v súvislostiach. Preto navrhujeme v štátnom rozpočte každoročne vyčleniť zdroje na špecifické projekty materiálno-technického vybavenia škôl (napr. IKT, laboratória) a vytvoriť pre podnikateľské subjekty priestor pre participáciu na takýchto projektoch.

Moderné informačné a komunikačné technológie vo výchove a vzdelávaní je potrebné aplikovať všade tam, kde je to možné a účelné, ako aj viesť deti k ich efektívnemu používaniu. (napr. učebnice na internete; čo zároveň umožní priebežne ich aktualizovať aj komentovať).

Dôraz chceme klásť aj na **cudzí jazyky**. Už od tretieho ročníka, ako prvý cudzí jazyk navrhujeme zaviesť angličtinu, aby sa vo výučbe jazykov dosiahla efektívnosť a kontinuita.

Východisko pre zefektívnenie vzdelávacieho procesu, ako aj pre celoživotné vzdelávanie a trvalú zamestnanosť, je **zefektívnenie samotného procesu učenia**, t.j. učiť, ako sa učiť. Inovatívne, moderné a tvorivé metódy bude potrebné aplikovať aj pri vzdelávaní budúcich učiteľov a ďalšom vzdelávaní učiteľov (nie starými metódami vyučovať nové). Inovatívne moderné metódy chceme podporovať aj finančnými nástrojmi.

Za dôležitý predpoklad potrebnej zmeny považujeme **podporu rodičov**, ktorí často inklinujú k tradičným vzdelávacím modelom, budeme preto klásť dôraz aj na osvetu a vysvetľovanie.

Naše školstvo musíme preorientovať na zameranie na výstupy a ich súlad s cieľmi a na kontrolu výstupov oproti doterajšiemu dôrazu na kontrolu podmienok a jednotných metód a postupov. V súlade s medzinárodnými trendmi (PISA) musíme externé meranie prednostne orientovať na kompetencie, nielen na znalosti.

Zmena obsahu štúdia musí postupovať od žiaduceho profilu absolventa (založeného na kompetenciách) k vypracovaniu štandardov a od štandardov k osnovám. Dnes sa začína rovno zmenou osnov. Predpokladom je aj **dobry a nezávisly, objektívny a validny systém externých meraní**. Absolvovanie každého stupňa vzdelávania musí byť zárukou dosiahnutia minimálnych štandardov znalostí a spôsobilostí. To platí aj pre odborné vzdelávanie (štát má garantovať predovšetkým vzdelanie, nie výcvik).

Zásadné zmeny navrhujeme aj v procese hodnotenia a prijímania na vyššie stupne vzdelania. Testovanie deviatakov by malo byť celoplošné, vrátane 8-ročných gymnázií, a malo by byť organizované nie viac ako 9 týždňov pred koncom školského roka. Úspešné absolvovanie externých meraní a skúšok by sa malo stať podmienkou pre postup do vyššieho stupňa vzdelávania. Pre vstup do jednotlivých stupňov vzdelávania by sa stanovil minimálny potrebný výsledok, pričom škola by si mohla stanoviť prísnejšie kritériá. Prijímačky by mohla škola robiť len nad rámec obsahu externých meraní (napr. talentové).

Pri maturitnej skúške posilniť štandardizáciu. Nároky stanoviť adekvátne stupňu vzdelávania, nedopustiť znižovanie úrovne. Pribeh aj hodnotenie maturity upravovať s cieľom, **aby maturita nahradila prijímacie skúšky na vysokú školu**.

Podmienkou úspešného prechodu na orientáciu na výstupy je rešpektovanie tohto princípu aj v činnosti štátnej školskej inšpekcie. Ďalšou podmienkou je motivácia škôl a informovanosť žiakov a rodičov, čo vyžaduje zaviesť systém evalvácie škôl a školských zariadení s dôrazom na komparáciu a rebríčky dostupné verejnosti.

Nevyhnutné sú nové finančné nástroje, ktoré budú motivovať nielen k získaniu čo najvyššieho počtu žiakov, ale aj ku kvalite a k inovatívnym formám výučby. Pri aplikácii nových finančných nástrojov bude potrebný nezávislý systém meraní.

V zodpovednosti za kvalitu výchovy a vzdelávania (tvorbu kurikúl, kontrolu a hodnotenie) navrhujeme zaviesť novú hierarchiu: 1. škola → 2. zriaďovateľ → 3. štát.

Vo výške normatívu navrhujeme namiesto veku učiteľského zboru zohľadňovať výsledky dosahované školou.

Nevyhnutným predpokladom úspešnej zmeny je aj **zmena v postavení ministerstva školstva a jeho štátnej správy**. Kľúčovou úlohou je zjednotenie centrálného metodického riadenia a namiesto regulácií dôraz na pomoc, podporu a zdieľanie skúseností. Centrálna úroveň by ďalej mala poskytovať cieleňú (finančnú) podporu tvorbe a implementácii inovačných programov, vytvoriť a aplikovať systém zdieľania overených úspešných inovačných programov a vytvoriť nové poradenské služby pre školské manažmenty a tvorcov programov.

Inšpekcia by nemala posudzovať súlad školských vzdelávacích programov so štátnym, ale súlad procesu a výsledkov vzdelávania so školským programom.

Pri kvalifikačných požiadavkách na riaditeľov navrhujeme presunúť dôraz z pedagogickej na manažérsku kompetenciu

Presadzujeme novú efektívnu štruktúru ministerstvom školstva priamo riadených inštitúcií tak, aby pokrývali nasledovné oblasti:

- overovanie výsledkov vzdelávania
- celoživotné vzdelávanie pedagogických pracovníkov
- akreditáciu a evalvaciu vzdelávacích a mimovzdelávacích programov a inštitúcií
- rozvoj talentu a nadania
- špeciálne vzdelávacie potreby, nástroje a inštitúcie na ich diagnostiku a saturáciu
- inklúziu v školstve

Výskumnú činnosť navrhujeme vyčleniť spod priameho riadenia ministerstva a dať jej adekvátny inštitucionálny rámec.

Presadzujeme zmenu vnímania školy nielen ako miesta prípravy na ďalšie štúdium a na život v dospelosti, ale aj ako priestor pre aktívne prežívanie, seberealizáciu a spoločenský život žiakov (ale aj širšej komunity) v reálnom čase. Podporujeme **väčšiu participáciu žiakov (ale aj rodičov) na chode školy**, študentská samospráva s primeranými kompetenciami by mala fungovať na každej škole. S rastúcim vekom by mala narastať miera participácie na modelovaní vlastného vzdelávacieho profilu každého študenta.

Považujeme za potrebné **posilniť postavenie špeciálno-pedagogických poradcov, liečebných pedagógov a školských psychológov**; určiť primeraný počet žiakov v ich pôsobnosti; rozšíriť ich kompetencie aj na poradenstvo a neformálne vzdelávanie pre učiteľov. Zaviesť funkciu zmluvných školských pediatrov, ktorých posudok bude potrebný pri vymeškaní stanoveného vyššieho počtu hodín z dôvodu ochorenia, a tiež pri dlhodobejšom oslobodení od telocviku. Pôsobenie takéhoto pediatra môže byť rozšírené aj na zdravotnú výchovu a osvetu.

Chceme odstrániť formálnosť participácie rodičov v školskej samospráve (napr. zavedením prvku „priamej demokracie“); zohľadňovať toto kritérium pri hodnotení školy. Záujem o participáciu rodičov a komunity by sa mohol zvýšiť napr. zverejňovaním informácií o hodnoteniach školy v komparatívnych evalváciách. Mala by sa umožniť plošná participácia rodičov na hodnotení školy.

Riešenie problémov učňovského školstva vidíme vo **väčšom zastúpení miestnych zamestnávateľov v samosprávnych orgánoch školy** a ich participáciou na tvorbe odborných školských vzdelávacích programov. V odbornom vzdelávaní delegovať výcvik (nie vzdelávanie) na zamestnávateľov, zavádzať „učňovský systém“. Vytvoriť na to ekonomické stimuly (možnosť zahrnúť tieto náklady do odpočítateľných položiek, možnosť poberať časť normatívu na žiaka, prostriedky z programov zamestnanosti atď.).

Podporujeme tvorbu regionálnych vzdelávacích stratégií postavených na analýzach a prognózach vzdelávacích potrieb

1.2.1.3. Dobrý a vážený učiteľ

V radoch učiteľov chýba motivácia, kvalifikovaní a dobrí učitelia opúšťajú sektor, štruktúra zborov je demograficky nevyvážená (vekom aj rodom). Pritom štúdium pedagogických

odborov je často len alternatívou pre tých, ktorí sa nedostali na iné štúdium, takže veľká časť uchádzačov s pedagogickým pôsobením nepočíta už na začiatku. Mnoho ďalších odradia prvé skúsenosti v praxi.

Chceme postupne, aj vo vzťahu k rastu atraktívnosti učiteľského povolania **zavádzať náročné kritériá a testy** pri výbere uchádzačov o štúdium pedagogických študijných programov tak, aby do nich nastupovali študenti s nadaním a motiváciou pre pedagogickú dráhu, a aby prestali byť atraktívne ako východisko z núdze. Pri príprave učiteľov považujeme za potrebné definovať profil absolventa, v súlade s ním akreditovať učiteľské študijné programy. Pri príprave pedagogických študijných programov presadzujeme primárne pedagogickú orientáciu obsahu štúdia a výrazný podiel pedagogickej praxe; vychovávať by sme mali učiteľov detí, nie učiteľov predmetov. V systéme prípravy učiteľov podporujeme preberanie modelov a participáciu expertov z krajín s úspešnými školskými systémami.

Pri evalvácii a následne pri financovaní vysokých škôl navrhujeme zohľadňovať mieru uplatnenia absolventov pedagogických študijných programov v pedagogickej praxi.

Zníženiu formálneho charakteru ďalšieho vzdelávania by pomohlo, keby sa pri kariérnom postupe zohľadňovala aj práca so žiakmi a výchovno-vzdelávacie výsledky (pri zohľadnení východiskového sociálneho prostredia). Do ďalšieho vzdelávania navrhujeme zaviesť medzinárodný a expertný rozmer už od momentu akreditácie. V ďalšom vzdelávaní učiteľov by sa mali uznávať aj neformálne alternatívne tvorivé a vzdelávacie aktivity, mimo akreditovaného štúdia (s možnosťou požiadať akreditačný orgán o uznanie). S tým súvisí aj otvorenie systému ďalšieho vzdelávania aj pre neformálnych poskytovateľov.

V systéme kariérneho rastu navrhujeme otvoriť školský systém aj pre praktikov bez pedagogickej kvalifikácie – najmä pre potreby odbornej výchovy.

Zodpovednosť za plán kariérneho postupu by sa mala preniesť na manažment školy.

Za nevyhnutný predpoklad zlepšenia kvality školstva považujeme **postupné a diferencované zvyšovanie plátov učiteľov** tak, aby vo vzťahu k priemernej mzde dosahovali európsky štandard. Na druhej strane bude potrebné prispôbiť európskym štandardom aj pracovnú dobu učiteľov; nezamieňať pracovnú dobu a vyučovaciu povinnosť.

Považujeme za potrebné eliminovať faktor času ako nevyhnutný predpoklad kariérneho a platového vzostupu. Presadzujeme výrazné **posilnenie právomoci vedenia škôl pri odmeňovaní učiteľov**, umožniť mzdovou politikou reagovať na kvalitu práce, ako aj na dopyt a ponuku na pracovnom trhu pri učiteľoch konkrétnych aprobácií. Nechceme celoplošne v tabuľkách odlišovať platy učiteľov „nedostatkových“ aprobácií, ako sú v súčasnosti jazyky či IT, ale chceme umožniť manažmentu školy využiť mzdovú politiku ako nástroj na optimálne obsadenie pracovných miest.

Školské prostredie chceme transformovať na **priestor pre tvorivosť a seberealizáciu učiteľov**, v pracovnej náplni učiteľov skrátením vyučovacej povinnosti vytvoriť dostatočný priestor na systematické vymieňanie skúseností, permanentnú tímovú aj individuálnu prácu na inovácii foriem vzdelávania a školských vzdelávacích programov.

Navrhujeme vytvoriť pozíciu odborného pedagogického garanta školy, voleného učiteľským zborom, čím sa prepojí jeho formálna aj neformálna autorita.

Umožniť učiteľom niekoľkokrát počas kariéry absolvovať **stáže v inom prostredí, na Slovensku aj v zahraničí**. Takáto prax sa v úspešných systémoch osvedčuje nielen ako zdroj inšpirácie, ale aj ako prevencia voči syndrómu vyhasínania. Podiel jednotlivých učiteľov na tímovej práci a inováciách by sa mal zohľadniť v ich hodnotení.

V legislatíve by sa zákonom mali riešiť len kľúčové pravidlá a mal by sa ponechať priestor tak pre flexibilné riadenie inými legislatívnymi nástrojmi, ako aj pre slobodu a tvorivosť samotných pedagógov.

Po zavedení navrhovaných zmien bude **práca učiteľov menej formalizovaná, tvorivejšia**, väčšmi zameraná na žiaka a na vlastný profesionálny a osobnostný rozvoj a naplnenie. Zvýrazia sa tým však jej špecifiká a osobitná náročnosť. Preto by okrem primeraného finančného ohodnotenia mala byť kompenzovaná aj osobitným prístupom v dôchodkovom zabezpečení a tiež rehabilitačnými pobytmi v čase školských prázdnin.

1.2.2. Vysoké školy, veda a výskum

Vysoké školy, veda, výskum a inovácie majú byť motorom spoločnosti a ekonomiky založenej na vzdelaní a vede. Ich konkurencieschopnosť je podmienkou budúcej konkurencieschopnosti a trvalého ekonomického rastu krajiny.

Súčasná vláda sa prihlásila k vzdelaniu, vede a výskumu ako ku svojej prioritě. Zopakovala to v tzv. Modernizačnom programe Slovensko 21. Reálne kroky sú však v priamom rozpore s týmito deklaráciami aj s uvedeným programom, a to tak v rovine financovania, ako aj v rovine prijímaných pravidiel. V období 2002 – 2006 sa podiel výdavkov na vysoké školy, vedu a výskum na HDP kontinuálne zvyšoval, hoci v porovnaní s EÚ bol stále veľmi nízky. Po roku 2006 umožňoval hospodársky rast, aby sme toto zaostávanie začali doháňať. Stal sa však opak. Podiel výdavkov na túto oblasť na HDP sa nezvýšil, ale znížil.

Výrazný krok späť nastal pri rozdeľovaní týchto obmedzených zdrojov na vedu a výskum. Nové pravidlá obmedzujú princíp súťaže a otvárajú priestor subjektívnemu rozhodovaniu. Novela vysokoškolského zákona nerieši žiaden z podstatných problémov. Socialistická vláda v nej spoplatnila vysokoškolské štúdium, a to spôsobom, ktorý je nespravodlivý, nesystémový, nerieši pokútne vyberanie poplatkov a neprináša vysokým školám žiadne zdroje navyše, pretože za platiacich študentov štát neplatí.

Dnes je neoddiskutovateľné, že tento sektor v porovnaní s krajinami OECD zaostáva a jeho zaostávanie sa prehľbuje. Kroky súčasnej koalície k tomu aktívne prispievajú.

Na druhej strane pri pozvoľnom prepadávaní sa v tomto sektore nakumulovala mimoriadna zotrvačná energia. Pokus o zásadný zvrät bude preto mimoriadne ťažký a vyžiada si nielen schopnosť ponúknuť dobré riešenia, ale aj energiu a autoritu na ich presadenie a dostatočné množstvo významných zástancov. Vysoké školy, veda a výskum predstavujú systém, a nedostatok prepojenia výučby s vedou a výskumom je jednou z kľúčových príčin nášho zaostávania. Ak máme preklenúť veľkú a zatiaľ stále rastúcu vzdialenosť, ktorá nás delí od najlepších, musíme najprv preklenúť toto delenie. V tom duchu ponúkame aj naše riešenia.

1.2.2.1. Financovanie: objem, kritériá, motivácia

Financovanie je v segmente s vysokou mierou autonómie, akou je oblasť vysokých škôl, vedy a výskumu, hlavným nástrojom štátu na to, aby podporoval žiaduce a potláčal nežiaduce procesy a javy. Problémom Slovenska nie je len mimoriadne nízky objem finančných prostriedkov tak zo štátnych, ako aj z privátnych zdrojov, ale aj nevhodné a neefektívne spôsoby financovania.

Presadzujeme **výrazné zvýšenie zdrojov**. Zvýšenie výdavkov zo štátneho rozpočtu však musí byť sprevádzané zavedením pravidiel, ktoré sledujú efektívnosť a smerovanie ku kvalite a konkurencieschopnosti v medzinárodnom kontexte. **Kvalitu navrhujeme oceňovať významne** – nie symbolicky; rešpektovať pritom všetky dimenzie kvality.

Chceme cielene podporovať orientáciu aplikovanej vedy a výskumu na limitovaný počet konkrétnych strategických odvetví s významným potenciálom. Zároveň finančne oceniť a podporiť každý prejav excelentnosti v základnom výskume bez ohľadu na vedný odbor.

Za dôležité považujeme **výrazné zvýšenie financovania vysokých škôl a výskumu aj zo súkromných zdrojov**, a to najmä manažérskymi nástrojmi; líderstvo tohto procesu prenechať súkromnému sektoru, zo strany štátu priamou finančnou podporou motivovať k spolupráci vysoké školy, nie dotovať súkromné projekty. Chceme tiež motivovať spoluprácu medzi vysokými školami a mestami, v ktorých pôsobia, aby vysoké školy plnili aj mestotvornú funkciu.

Financovanie inštitúcií a servisných pracovísk navrhujeme odvodzovať od výkonu v primárnych činnostiach – t.j. od výsledkov výskumu a vzdelávania; motivovať k efektívnosti a brániť duplicitu.

Na inštitucionálne financovanie verejných a štátnych vysokých škôl navrhujeme vytvoriť formulu, ktorá dá jednotlivým kritériám primeranú váhu, pričom treba využiť zahraničné skúsenosti a expertov. **Kritérium kvantity nesmie mať na financovanie vysokej školy zásadný vplyv.**

Materiálnu podporu študentov chceme adresovať priamo k nim, a to prostredníctvom voucherov a štipendií. Každý študent by disponoval voucherom, ktorý má vzdelávaciu aj sociálnu zložku. Prostriedky zo vzdelávacej zložky bude čerpať vysoká škola, na ktorej študuje, nezávisle na forme a pôvode zriaďovateľa či krajine, v ktorej pôsobí. Prostriedky sociálnej zložky bude možné použiť na ubytovanie, stravu a podobné služby podľa výberu študenta, tak v zariadeniach spravovaných vysokou školou, ako aj v iných. Tým sa **nahradí normatívny princíp financovania**, ktorý bol krokom k jasným pravidlám a k širokej dostupnosti štúdia a svoju historickú funkciu už naplnil. Počet študentov má byť výsledkom, nie podmienkou kvalitnej ponuky. Konkurencia a referenčný rámec kvality sa pritom nemôže obmedziť len na domáce verejné vysoké školy. Adresná podpora je zároveň nástrojom na prekonanie nerovnosti šancí, ktorá je u nás jedna z najvyšších.

Čiastočné **spoplatnenie štúdia chceme podmieniť dosiahnutou kvalitou vysokej školy**, vyjadrenou merateľnými medzinárodne uznávanými kritériami akreditácie. Vysokým školám splňajúcim tieto kritériá **umožniť vyberať školné od magisterského stupňa**. Vybrané školné musí byť pre vysokú školu zdrojom navyše, nie namiesto zdrojov to štátneho rozpočtu. Spoluúčasť na financovaní vysokoškolského štúdia považujeme za dôležitý prvok zdravého

systému, pretože je jednou zo záruk kvality a konkurencieschopnosti. V dnešnej situácii hlbokého zaostávania slovenských vysokých škôl však plošné zavedenie poplatkov nemôže plniť takúto úlohu. Považujeme preto za férové zavádzať školné v jasnom vzťahu so zvyšujúcou sa kvalitou. Spoplatnenie magisterského štúdia by malo (ako jedno z viacerých opatrení) regulovať neúmerný dopyt a zvýšiť podiel absolventov bakalárskeho stupňa vstupujúcich na trh práce.

Chceme odstrániť nekonceptné a nespravodlivé spoplatnenie štúdia pri súbežnom štúdiu viacerých programov, a tiež konečne **zabrániť pokútnemu vyberaniu „školného“** formou vynucovaných darov a pod., ktoré vedie k obohacovaniu sa súkromných subjektov na úkor verejných vysokých škôl a ich študentov, a to aj nástrojmi trestného práva.

S využitím štrukturálnych fondov považujeme za potrebné **podporiť budovanie špičkovej výskumnej infraštruktúry** s hlavnou váhou na univerzitách (v záujme vytvárania nadinštitucionálnych štruktúr a v záujme schopnosti univerzít participovať v medzinárodných projektoch).

Za dôležité považujeme finančne motivovať k prekonávaniu fragmentácie a inštitucionálnych bariér vo vzdelávaní aj vo vede a výskume. Prioritne chceme podporovať projekty vedúce k sieťovaniu, spájaniu síl a efektívnemu využívaniu kapacít – nie jednotlivé inštitúcie. Zjednodušenie a sprehľadnenie schém a štruktúr financovania vedy a výskumu z verejných zdrojov (grantové agentúry apod.) a odstránenie fragmentácie a byrokracie umožnia efektívnejšie využitie obmedzených zdrojov.

Podmienkou financovania na každej úrovni a v každej oblasti musia byť súťaž a medzinárodný rozmer tak v kritériách hodnotenia, ako aj v hodnotiacich tímoch.

Osobitné finančné prostriedky navrhujeme vyčleniť na projekty v nasledovných oblastiach:

- mobilita študentov a mladých vedcov; vrátane zdrojov na účasť doktorandov na konferenciách a v medzinárodných projektoch
- podmienky pre návrat úspešných mladých vedcov a motivácia na ich zotrvanie v slovenských inštitúciách (hodnotenie a kariérny rast podľa výsledkov, nie na princípe seniority, Národný program pre mladých vedcov vŕahujúci súkromný sektor, cena pre mladých vedcov apod.)
- priaznivé, motivačné a konkurenčné prostredie pre strednú generáciu – prekonanie hrozby personálneho vakuu po odchode generácie 60.-tnikov a starších (pôsobenie renomovaných zahraničných vedcov na našich vysokých školách; Komenského profesúry, ktoré umožnia excelentným vedcom niekoľkoročné pôsobenie s vybraným tímom a na ľubovoľnom pracovisku; pre výkonných vedcov každých 7 rokov povinný voľný semester pre pobyt na zahraničnej univerzite apod.)
- zvyšovanie záujmu o prírodné a technické vedy (projekty pre stredoškolskú mládež, popularizácia vedy apod.)
- zavádzanie interaktívnych a tvorivých metód v pregraduálnej aj v postgraduálnej príprave
- transfer inovácií a technológií (Národná agentúra, špecializované útvary na univerzitách, technologické parky, podnikateľské inkubátory, podmienky pre rizikový kapitál atď.)
- budovanie manažérskych a strategických kapacít na vysokých školách na zabezpečenie efektívneho riadenia zameraného na excelentnosť a konkurenčné prostredie

Osobitnou ambíciou s mimoriadnymi finančnými nárokmi je **vybudovanie centra koncentrácie vzdelávania, vedecko-výskumného a inovačného potenciálu** v alebo

pri Bratislave. Tento projekt nadviaže na existujúce domáce kapacity aj parciálne projekty. Predpokladá spoluúčasť súkromných zdrojov a štrukturálnych fondov. Bude sa vytvárať nielen podľa vzoru, ale najmä v úzkom prepojení na podobné projekty v Brne, v Budapešti a vo Viedni. Slovensko musí aktívne participovať na posilnení a skompletizovaní vedecko-výskumného potenciálu regiónu, ak chce mať podiel na benefítoch, ktoré prinesie v budúcnosti.

1.2.2.2. Budovanie kvality a jej garancie

O zaostávaní Slovenska v oblasti kvality vysokých škôl, vedy a výskumu vypovedajú všetky medzinárodne porovnateľné a merateľné indikátory.

Kvalitu a jej presadzovanie vo všetkých dimenziách považujeme pri vede a vysokých školách za prioritnú. Kritériá a štandardy kvality a excelentnosti je potrebné stanoviť diferencovane, v súvislosti s misiou – poslaním jednotlivých inštitúcií (tak tých, ktoré aspirujú na výskum a prípravu vedcov, ako tých, ktoré pripravujú odborníkov pre prax alebo pôsobia v inováciách a transfere technológií do podnikateľského prostredia).

Diferenciáciu vysokých škôl považujeme za kľúčovú – musí odrážať ich reálny potenciál, ale nesmie brániť priepustnosti jednotlivých kategórií vysokých škôl. Inak nemá motivačný efekt.

Stanovovanie štandardov a kritérií, a aj ich vyhodnocovanie musí mať **medzinárodný rozmer**. Výsledky hodnotenia kvality sa musia používať nielen na diferencované financovanie, ale aj na široké zverejňovanie. Na kvalitu má nárok každý študent, nezávisle od formy a stupňa štúdia či od formy a pôvodu zriaďovateľa.

Garanciou vstupu na vysokú školu by sa mala stať **štandardizovaná, primerane náročná, objektívna a validná maturita**, ktorá nahradí prijímacie skúšky. Každá vysoká škola bude potom môcť stanoviť vlastné nároky vo vzťahu k výsledkom maturitnej skúšky a nad jej rámec organizovať iba špecifické – napr. talentové – skúšky.

Pre hodnotenie kvality vo vede navrhujeme používať **medzinárodne uznávané scientometrické kritériá**. Za potrebné považujeme zreformovať systém akreditácií tak, aby išlo o systém akreditácií a evalvácií, pričom metódy a formy oboch budú jasne odlišené. Reforma musí viesť k tomu, aby nerozhodovali minimálne a často formálne definované štandardy na vstupe, a tiež k tomu, aby všetky kritériá a štandardy boli záväzné, a aby sa netolerovalo akékoľvek ich obchádzanie. Pri akreditácii je potrebné zohľadňovať vnútorný systém kvality akreditovanej inštitúcie a potenciál na jeho aplikáciu. Pri následnej evalvácii nahradiť centrálnu kontrolu založenú na vstupoch hodnotením založeným na výstupoch, vrátane hodnotenia aplikácie systému kvality.

Na zvýšenie kvality je nevyhnutné generovanie a **podpora konkurenčného prostredia a kultúry kvality**. V tejto súvislosti považujeme za dôležité zavádzanie vnútorných systémov kvality, benchmarking (porovnávanie s lídrami) ako hlavný princíp týchto systémov.

Bez kvalitných ľudí nie je možné kvalitné vysoké školstvo, budovaniu ľudských zdrojov a rozvoju zamestnancov vysokých škôl nielen v oblasti ich vedného odboru, ale aj vo využívaní generických zručností chceme preto venovať prioritnú pozornosť.

Úzke **prepojenie výučby s vedou, výskumom a inováciami** na všetkých typoch a stupňoch škôl, nielen na univerzitách, je nevyhnutnou podmienkou rastu kvality. Vzdelávanie na každom stupni má byť prípravou na prácu a život v spoločnosti založenej na vzdelaní, preto sa musí opierať o výskum adekvátnej úrovne a obsahu.

Chceme a potrebujeme viac špičkovej vedy a výskumu na univerzitách. Pri raste kvality a efektívnosti systému to predpokladá **zblížovanie SAV a vysokých škôl** tak, aby sa centrami výskumu postupne stávali univerzity.

Angličtinu považujeme za základný predpoklad už v pregraduálnom štúdiu; zvládnutie odbornej komunikácie v anglickom jazyku by malo byť podmienkou vstupu na magisterské štúdium

Doktorandské štúdium chceme rozvíjať so širokým profilom, ako prípravu na rôzne typy kariéry, nielen na akademickú dráhu. **Sociálny status doktorandov sa musí radikálne zlepšiť** tak, aby motivoval talenty na zotrvanie vo vede. Na vysokých školách a vo vede potrebujeme zabezpečiť pracovné prostredie a zabezpečenie schopné konkurovať atraktívnym segmentom v rámci domáceho trhu práce a porovnateľné so zahraničím. Sem nepatria len platové podmienky a infraštruktúra, ale aj prostredie podporujúce tvorivosť, bez administratívnych bariér a zbytočnej byrokracie, kritériá kariérneho postupu a formálneho aj neformálneho uznania

Presadzujeme sprísnenie, resp. vynucovanie platných kritérií pri udeľovaní vedeckých a vedecko-pedagogických hodností tak, aby každý titul skutočne splňal základný štandard nezávisle od univerzity, ktorá ho udeľuje. Zároveň oceňovať tie vysoké školy, ktoré uplatňujú vlastné kritériá nad rámec základného štandardu.

V oblasti strategického riadenia navrhujeme vytvoriť komisiu pre vedu, výskum a inovácie ako iniciatívny a poradný orgán vlády, pozostávajúci zo špičkových domácich aj zahraničných expertov. Hlavnou náplňou komisie by bolo **sformulovať dlhodobý strategický plán rozvoja vedy a výskumu**, ktorý musí vychádzať z dvoch premís:

1. Krajina ako Slovensko nemôže ašpirovať na excelenciu v širokej škále oblastí aplikovaného výskumu a inovácií.
2. Krajina ako Slovensko si nemôže dovoliť obmedziť základný výskum a potlačiť rysujúcu sa excelentnosť v akejkoľvek oblasti, pretože nik nemôže vedieť, čo bude zajtra kľúčom k hospodárskemu rastu.

Výsledkom strategického plánu by malo byť na jednej strane pomenovanie limitovaného počtu odvetví aplikovaného výskumu, ktoré bude štát preferovať najmä z hľadiska uvoľňovania zdrojov, v prípade potreby aj vytvárania iných výnimočných podmienok, napr. pri motivovaní súkromných investícií. Malo by ísť o odvetvia, ktoré splňajú nasledovné kritériá:

- už v súčasnosti vykazujú vysoký potenciál (na Slovensku, ale prípadne aj v blízkom regióne);
- majú interdisciplinárny presah;
- z hľadiska celosvetových trendov a prognóz sú strategicky významné;
- štruktúra národného hospodárstva ponúka perspektívu pre ich aplikáciu.

Nejde teda o pomenovanie preferovaného vedného odboru, ale pomenovanie „výskumného problému“. Príkladom takéhoto problému je oblasť klimatických zmien, ktorá v súčasnosti

generuje najrýchlejšie rastúce segmenty na medzinárodných trhoch. Výsledkom strategického plánu by na druhej strane mala byť identifikácia excelentných vedcov a tímov v základnom výskume; identifikácia ich potrieb a prípadných bariér a návrh na ich všestrannú podporu.

1.2.2.3. Procesy a princípy riadenia

Pre systém riadenia vysokých škôl sú charakteristické:

- legislatívna regulácia inštitucionálnych štruktúr a kompetencií, ktorá bráni tvorivosti, flexibilita a súťaži rôznych modelov riadenia vysokých škôl,
- uniformný model daný zákonom, v ktorom pretrváva oddelenie právomocí od zodpovednosti
- fragmentácia a uzavretosť inštitúcií.

Preto v **oblasti riadenia vysokých škôl, vedy a výskumu presadzujeme:**

V legislatíve chceme zakotviť **len základné pravidlá, kompetencie štátu a pravidlá financovania**. Neregulovať zákonom to, čo môžu riadiť a regulovať vysoké školy a výskumné inštitúcie (napr. pomer denných študentov, počet hodín prezenčného štúdia a pod.). Len tak sa zaručí, aby legislatívne prostredie bolo stabilné a spoľahlivé, a aby nebolo brzdou tvorby a realizácie dlhodobých vízií.

V každom ohľade a na každej úrovni budeme presadzovať **odstraňovanie byrokratických bariér** a komplikácií; formálne kritériá na vstupe by sa mali nahradiť štandardnými a medzinárodne akceptovanými kritériami hodnotenia výstupov.

Otvorenosť a priepustnosť inštitúcií považujeme za ďalší zatiaľ nefungujúci predpoklad vyššej kvality. Presadzujeme vypracovanie auditu administratívnych bariér, ktoré brzdia spájanie kapacít a vytváranie tímov a pracovísk prekračujúcich inštitucionálne hranice.

Sme za vyššiu mieru autonómie v rozhodovaní o riadiacich procesoch a vnútornom usporiadaní verejných vysokých škôl. Štruktúry majú zodpovedať potrebám a profilácii vysokej školy, nie predstavám zákonodarcu. Preto presadzujeme **jednoznačné prepojenie právomocí a zodpovednosti**:

- Kľúčové rozhodnutia manažérskeho charakteru má mať v kompetencii správna rada vysokej školy, ktorá je garantom verejnoprávnosti. Má schvaľovať stratégiu a rozpočet a participovať na hľadaní a výbere rektora a dekanov v konkurenčnom prostredí. Tomu musí zodpovedať spôsob jej kreovania, výber, zainteresovanosť a verejná zodpovednosť jej členov a predsedu.
- Rektor vysokej školy má byť zodpovedný najmä za strategickú orientáciu, obsahovú profiláciu, kvalitu a medzinárodnú konkurencieschopnosť a pozíciu vysokej školy, a tiež za jej každodenný chod. Má generovať víziu a garantovať jej napĺňanie – teda aj navrhovať rozpočet. Na to potrebuje primerané kompetencie v personálnej aj organizačnej oblasti.

Nesúhlasíme so zasahovaním do riadiacich procesov a štruktúr súkromných vysokých škôl. Štát má v rukách iné (priame aj nepriame) nástroje kontroly a garancie kvality. K priamym patrí akreditácia, k nepriamym patrí vytváranie konkurenčného prostredia budovaním kultúry kvality na verejných vysokých školách.

Obsah štúdia by sa nemal uzatvárať do neprekročiteľných a rigidných oficiálne akreditovaných študijných programov. Kreditový systém je potrebné transformovať tak, aby sa naplnil jeho zmysel – aby nebol iba iným pomenovaním známok za predpísané skúšky. To predpokladá štrukturovať obsah štúdia do kurzov, blokov a modulov a možnosť vytvárania profilu absolventa ich kombináciou. Kredity majú mať iba dolný – minimálny limit, horná hranica nech je limitovaná iba schopnosťami, záujmom študenta a možnosťami inštitúcie.

Akreditácie navrhujeme udeľovať inštitúciám – teda vysokým školám, resp. fakultám, nie študijným programom, kurzom či modulom. Akreditácie by mali byť priebežne prehodnocované na základe výsledkov a stanovených štandardov kvality.

1.3. INFORMAČNÉ A KOMUNIKAČNÉ TECHNOLOGIE

V oblasti informatizácie vláda R. Fica neurobila napriek deklaráciám žiadny pokrok. Úrad splnomocnenca vlády pre informatizáciu bol rozdelený medzi úrad vlády a ministerstvo financií a samotný splnomocnenec vlády nemá žiadne riadiace kompetencie pre operačný program „Informačná spoločnosť“. Pokrok nenastal ani v zjednocovaní štandardov štátnej správy a na základe individuálnych aktivít hrozí ešte väčšia nejednotnosť. Nastáva tak zaostávanie v službách e-governmentu a na základe nejasných kompetencií aj prehlbujúci sa rezortizmus. Slovensko sa vo všetkých hodnoteniach v oblasti rozvoja informatizácie pohybuje na spodných priečkach v rámci EÚ. Pridelovanie zákaziek v oblasti informatizácie je spojené s podozreniami z netransparentných a korupčných praktík (naposledy okolnosti spojené s odvolaním ministerky pôdohospodárstva Kramplovej).

Informatizácia spoločnosti môže výrazne pomôcť pri zefektívnení verejnej správy a výrazne **zjednodušiť a zrýchliť komunikáciu občanov a podnikateľov** so štátom. Informatizáciu chceme využiť ako efektívny nástroj boja proti korupcii, netransparentnosti a šikanovaniu občanov.

Naším cieľom v tejto oblasti je, aby mal každý občan, bez rozdielu sociálneho postavenia a bydliska, rovný prístup k vysokorýchlostnému internetu, a aby s ním vedel zaobchádzať. Pretože aj vďaka tomu môže byť náš každodenný život príjemnejší, kvalitnejší; vieme získať lepšie platenú prácu.

Za najlepší spôsob, ako zvýšiť dostupnosť vysokorýchlostného internetu pre slovenské domácnosti, považujeme **dôslednú a úplnú liberalizáciu telekomunikačného sektora**, najmä v súvislosti s dominantným operátorom a s rozširovaním konkurencie v mobilných sieťach. Formou PPP, verejno-súkromných partnerstiev, presadíme scelenie, doplnenie a sprístupnenie verejnej informačnej infraštruktúry, ktorá je v súčasnosti vo vlastníctve štátnych inštitúcií.

Podporíme využívanie štrukturálnych fondov EÚ na počítačové vybavenie škôl, knižníc a na vybudovanie verejných mestských sietí. Zvýši sa tak kvalita a dostupnosť počítačov, internetu pre verejnosť. Zvážime možnosť, aby boli prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ použité aj na vybudovanie informačnej a komunikačnej infraštruktúry na takých miestach, kam by súkromný sektor, bez takejto formy pomoci, inak neinvestoval.

Tam, kde to bude principiálne možné, chceme zaviesť **elektronickú formu všetkých administratívnych úkonov medzi občanmi a orgánmi verejnej správy** (cez internet) – takéto zjednodušenie komunikácie prostredníctvom zavádzania elektronických služieb verejnej správy (e-governmentu) šetrí čas, peniaze a energiu občanov, a zároveň je jedným z najefektívnejších spôsobov boja proti klientelizmu a korupcii.

Presadzujeme **plnú elektronizáciu výmeny informácií** o občano vi medzi jednotlivými verejnými inštitúciami. To znamená, že žiadnu informáciu, ktorú o občano vi už niektorá z inštitúcií verejnej správy má, nebude od neho iná inštitúcia znovu a opakovane požadovať; vymenia si ich automaticky a elektronicky, zohľadňujúc ochranu osobných údajov pred možnosťou zneužitia.

Štát nesmie míňať peniaze na technológie vo verejnej správe, ktoré sú duplicitné, zastarané, nevyužívané alebo neschopné medzi sebou komunikovať. Preto navrhujeme zavedenie

a budeme presadzovať dôsledné **dodržiavanie jednotných štandardov a rozhraní** pre informačné a komunikačné technológie vo verejnej správe – na ich základe sa prepoja všetky základné informačné systémy inštitúcií verejnej správy, zlepši sa fungovanie verejných registrov a databáz, pretože prejdú úplnou elektronizáciou a na on-line služby.

Chceme zabezpečiť úplnú internetizáciu vstupu na trh a ukončenia podnikania, čím sa výrazne zrýchli a zjednoduší začatie a ukončenie podnikania. Na tento účel pripravíme legislatívne úpravy a inštitucionálne zmeny, ktoré zabezpečia jednotné kontaktné miesto s podnikateľmi.

Presadzujeme, aby **všetky zmluvy a rozhodnutia štátnych orgánov boli zverejnené na ich internetových stránkach**. Považujeme to nielen za zlepšenie služieb verejnosti, ale aj za významný nástroj podpory transparentnosti a boja proti korupcii.

Elektronické verejné obstarávanie považujeme taktiež za dôležitý nástroj na úsporu verejných zdrojov a boj proti korupcii. Preto presadzujeme jeho povinný charakter, nie dobrovoľný, ako je to v súčasnosti.

Vytvoríme legislatívne a vecné predpoklady pre elektronické voľby. Považujeme to za dôležité nielen pre úsporu verejných prostriedkov, ale aj pre zjednodušenie prístupu k volebnému právu.